УДК 37(092)(7/8)

Зайченко Н. І.
доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
ORCID https://orcid.org/0000-0002-4961-4711

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ІДЕЯ ЕУХЕНІО ДЕ ОСТОСА

Визначний пуерто-риканський письменник, освітянин Еухеніо де Остос (Eugenio María de Hostos y Bonilla) (11.02.1839, Маягуес, Пуерто-Рико – 11.07.1903, Санто-Домінго, Домініканська Республіка) вважається фундатором соціології у Латинській Америці. Недооціненим залишається внесок цього талановитого, енергійного діяча у розвиток соціальної педагогіки на межі XIX–XX століть.

Середню освіту Еухеніо де Остос здобував у Більбао і Сан-Хуані, а вищу – у Мадридському центральному університеті на факультеті права. У Мадриді він боровся за свободу рабів на Антильських островах, виступаючи в Атенеї та пресі (видання «La Iberia», «La Soberanía Nacional», «La Nación», «El Universal»). Також Еухеніо де Остос очолював барселонську газету «El Progreso» та співпрацював із журналом «Las Antillas» [1].

Активна освітянська діяльність Еухеніо де Остоса у різних державах Латинської Америки припала на кінець 1870-х – початок 1900-х років, час розвою реформаторської педагогіки. У Чилі, Домініканській Республіці педагог засновував учительські семінарії, боровся за жіночу освіту, створював навчальні посібники і сприяв реформуванню освітньої справи, зокрема й викладаючи у Школі права Чилійського університету.

Відома домініканська педагогиня Каміла Енрікес Уренья (Camila Henríquez Ureña) (9.04.1894, Санто-Домінго – 12.09.1973, Санто-Домінго) 1917 року у Гаванському університеті отримала ступінь доктора філософії, літератури і педагогіки, захистивши дисертацію на тему «Педагогічні ідеї де Остоса» [2]. 1932 року в Санто-Домінго Каміла Енрікес Уренья видала монографію [3], виконану на основі матеріалів дисертації, у якій детально було розібрано новаторські освітянські ініціативи Еухеніо де Остоса.

У фундаментальній праці «Трактат із соціології» (Мадрид, 1904; видана після смерті автора й укладена з його лекцій, прочитаних студентам учительської школи Санто-Домінго 1901 року, про що

повідомлено у пролозі книги) [4] Еухеніо де Остос обґрунтовував з-поміж соціологічних ідей і соціально-педагогічну. Зокрема, він проголошував: «Із розвитком суспільства освіта набуває більш виразно народного та соціального характеру. До такої міри, що одним із найпереконливіших доказів розвитку цивілізації є спільна зацікавленість у тому, як виховуватимуться діти, підлітки та молодь. В історії педагогіки можна спостерігати такий процес сходження до загальної освіти і можна точно відмітити суспільне сходження, не тільки тому, що покращуються становища дитинства, юні та молоді обох статей, але й тому, що відбувається загальне вдосконалення колективної культури» [4, с. 125].

У найзнанішій соціологічній праці Еухеніо де Остоса «Суспільна мораль» (Санто-Домінго, 1888) [5] захищалися ідеали гуманістичної педагогіки, знайшли своє відображення і деякі аспекти соціальної педагогіки. Еухеніо де Остос розглядав суспільство як «спонтанне і природне об’єднання індивідів, зорганізованих із метою задоволення потреб матеріального, морального й інтелектуального життя, котрі не можуть бути задоволені ізольовано жодним з індивідів» [5, с. 25].

Освітянин був прихильником органістичної соціологічної концепції. На його думку, оскільки суспільство представляє собою живий організм, воно складається з органів і функціонує подібно до людського організму. Суспільними органами є індивіди, родини, міста, регіони, народи, національні і міжнародні спільноти. Сумою всіх людських спільнот за весь історичний час Еухеніо де Остос визначав поняття «людство».

На погляд педагога, люди пов’язані в суспільстві низкою відношень: відношеннями необхідності, вдячності, корисності, права та обов’язку [5, с. 39].

У главі «Мораль і школа» Еухеніо де Остос розмислював стосовно того, яким чином освіта впливає на формування людини як соціальної істоти. Він пояснював, що «школа має відповідати трьом умовам: бути фундаментальною, не-сектантською і повчальною» [5, с. 155], тобто базуватися на підвалинах істини, добра і стати стовпом усього суспільства. Школа має пробудити в дитини свідомість і обов’язок щодо родини, батьківщини та людства [5, с. 156].

У «Трактаті із соціології» (Мадрид, 1904) [4] ці роздуми Еухеніо де Остоса знайшли своє продовження. Латиноамериканський педагог наголошував, що соціальна істота, ким і стає людський індивід, живе власною працею; живе, утворюючи колективний порядок, необхідний для миру й безпеки людей, речей та суспільства в цілому.

Еухеніо де Остос доводив, що вже у стародавніх племен освіта була справою суспільною. Більше того, у стародавніх цивілізацій (перси, афіняни, спартанці та інші) були ідеали культури та виховання. У модерний час народна освіта стала потребою суспільства і тому наразі необхідна суспільна організація загального навчання.

Провідною думкою латиноамериканського освітянина стосовно соціальної педагогіки (хоча сам термін у його працях відсутній) була та, що освіта сприяє суспільному вдосконаленню, а не лише індивідуальному. «Суспільство може певним чином вдосконалюватись завдяки педагогічній моці», – писав Еухеніо де Остос [4, с. 146].

У роботі «Суспільна мораль» (Санто-Домінго, 1888) він робив висновок, що «ті суспільства, де освіта стає мотивом суспільної, релігійної та політичної боротьби, є дієвішими, прогресивнішими, спроможнішими бути цивілізованими» [5, с. 34].

Оригінальними є соціологічні ідеї Еухеніо де Остоса й про соціальні хвороби (економічного, правового, розумового, морального, мезологічного характеру), суспільну гігієну та лікування соціальних хвороб.

Отже, у соціологічному вченні Еухеніо де Остоса, витвореному на межі XIX–XX століть, піднімалися важливі соціально-педагогічні проблеми. А обстоювання грандіозної соціально-педагогічної ідеї про суспільне вдосконалення шляхом освіти у фундаментальних соціологічних працях засвідчує глибину розуміння латиноамериканським освітянином модерних тенденцій розвинення педагогіки та її націленості на соціологічну парадигму.

Список літератури

1. Hostos de Bonilla, Eugenio Maria de. Ciudadano de America. URL: https://historia-hispanica.rah.es/biografias/22824-eugenio-maria-hostos-de-bonilla.

2. Poesia dominicana. Salome Camila Henríquez Ureña (1894–1973). URL: https://poesiadominicana.jmarcano.com/d-h/camila/.

3. Henríquez Ureña C. Las ideas pedagógicas de Hostos. Santo Domingo: Talleres tipográficos «La Nación», 1932. 133 p.

4. Hostos E. Tratado de sociologia. Madrid: Imprenta de Bailly-Bailliere e Hijos, 1904. 273 p.

5. Hostos E. Moral social. 2 ed. Madrid: Imprenta de Bailly-Bailliere e Hijos, 1906. 262 p.

6. Eugenio Maria de Hostos. Antologia / Prologo por Pedro Henríquez Ureña. Madrid: Imprenta Juan Bravo, 1952. 462 p.